

Immigració extracomunitària, segregació urbana i tipologia de l'habitatge a la ciutat d'Alacant.

M. Àngels Grau Añó

Departament de Sociologia II, Universitat d'Alacant.

L'arribada de persones immigrades procedents de països no comunitaris, i sobretot el seu assentament, al tractar-se d'immigració permanent, està produint un gran impacte social i polític. El fenomen es percebut de la banda de la població autòctona com una amenaça a causa dels discursos alarmistes de molts mitjans de comunicació i càrrecs polítics, afavorint el rebuig i les actituds xenòfobes i racistes. A més a més, la manca de regulació, la desigualtat de drets entre població autòctona i immigrada, la manca de polítiques per a afavorir la integració social de la població immigrada es tradueix en processos d'exclusió social i segregació urbana. Hi ha una clara dificultat de dit col·lectiu a l'hora d'integrar-se tant laboralment com socialment. Un dels problemes més greus és trobar un habitatge digne a un preu assequible. A la ciutat d'Alacant hi ha una clara concentració de la població immigrada no comunitària als barris marginals de la perifèria.

Paraules clau: Exclusió social, segregació urbana, marginalitat, discriminació, infrahabitatge.

The arrival of immigrated persons proceeding from not community countries and especially their settle, on having treated itself about permanent immigration, is producing a great social and political impact. The phenomenon is perceived on the part of the autochthonous population as a threat because of the alarmist speeches of many mass media and political charges, favouring the rejection and the xenophobic and racist attitudes. Besides the lack of regulation, the inequality of rights between immigrated and autochthonous population, and the lack of political to favour the social integration of the immigrated population, is translated in processes of social exclusion and urban segregation. There is a clear difficulty, at the moment for the above mentioned group of joining a job as socially. One of the most serious problems is to find a worthy and affordable housing. There is a clear concentration of foreign not community population in the marginal periphery neighbourhoods in Alicante city.

Key words: Social exclusion, urban segregation, marginality, discrimination, sub-standard housing.

1. Immigració, exclusió social i segregació urbana.

Des de la Sociologia urbana s'analitza com les desigualtats socials es reflecteixen al territori i molt marcadament a les ciutats. És a dir, la producció de l'espai capitalista que conforma les ciutats actuals produeix un espai de estructura de classes i, per tant, l'habitatge o el barri de residència és un factor determinant d'exclusió social. Per això alguns autors, com Enzo Mingione (1993), parlen de la nova pobresa urbana, bona part de la qual es tracta de població estrangera no comunitària.

D'acord amb Capel (1997) les migracions internacionals que començaren a ser importants a finals del segle XVIII tenen efectes positius per a les ciutats, ja que permeten el creixement de la seua població i el desenvolupament econòmic. La ciutat és un espai de mobilitat social i "llibertat", de mestissatge, de dinamisme, on es conformen xarxes socials i subcultures, el que Capel anomena "gresol urbà".

La urbanització d'Europa no ha tingut la mateixa evolució a tots els països. Alacant la podríem incloure dintre del model mediterrani, caracteritzat per una urbanització compacta, heterogènia i densa, freqüentment excessiva, que es projecta al voltant de la gran ciutat i dóna lloc a àrees metropolitanes molt centralitzades. A la majoria dels casos s'optà per un model de desenvolupament urbà concentrat, on el creixement poblacional era absorbit per les grans ciutats industrials, que creixien en altura (densitat) i superfície, ocupant no solament les zones perifèriques sinó també els municipis de l'entorn (Alabart, López, Vilà i Gavaldà, 2004).

Una de les característiques d'aquesta urbanització dispersa i concentrada al mateix temps, seguint a Castells (1991) és la segregació social en escales espacials inèdites, originades tant per la distància entre zones i activitats, com pel sorgiment de restriccions d'accés cada vegada més freqüents. Castells (1991) assenyala que la distinció bàsica entre la "diferenciació espacial" típica del model urbà industrial i la "segregació espacial" que caracteritza l'actual model metropolità és "la inclusió de la distància física entre localització residencial dels diferents grups socials".

L'augment de la marginalitat urbana a les metròpolis avançades d'Europa està causat per dos fenòmens globals. El primer seria la internacionalització i mecanització del treball, a més a més, de la degradació de les condicions laborals. El segon seria la desarticulació i debilitament dels Estats de benestar.

Les ciutats de l'Europa occidental s'han transformat a partir de dues tendències interconnectades en la dècada passada: 1) l'important augment de variades desigualtats urbanes i la cristal·lització de noves formes de marginalitat socioeconòmica, algunes de les quals tenen un component "ètnic" distintiu i alimenten processos de segregació espacial i agitació pública; 2) la irrupció i disseminació d'ideologies i tensions etnoracials com a conseqüència de l'augment simultani de la desocupació persistent i l'assentament de poblacions immigrades abans considerades de residència temporal (Wacquant, 2001).

Les estructures d'aquesta "nova pobresa" tenen factors comuns: la desocupació de llarga durada o l'activitat ocupacional precària, l'acumulació de múltiples privacions a la llar i als barris, la disminució de les xarxes socials i el debilitament dels llaços socials, i la dificultat de les formes tradicionals de segur social i assistència pública per a previndre la marginalitat i l'aïllament. A més a més, existeix a l'actualitat una creixent preocupació pel desenvolupament del "racisme europeu" (Wacquant, 2001).

A l' Estat espanyol, la manca d'una política d'habitatge que done resposta a les noves necessitats d'allotjament està generant un creixement significatiu de les situacions de precarietat residencial i d'exclusió (Díaz, 2004). On el col·lectiu més afectat és la població immigrada no comunitària.

A més a més, la recent immigració internacional ve marcada per nous contextos urbans i territorials, on els residents que s'acaben d'incorporar es troben amb una trama urbana saturada i amb una elevada densitat de població, quan els migrants de fluxos darrers s'assentaven a la ciutat que malgrat trobar-se també densament poblada es mostrava en contínua expansió (Domingo, Bayona i López, 2004).

“ Quan es parla d'exclusió, d'una banda, el referent no és solament la manca d'accés a bens i serveis que serveixen per a satisfer necessitats bàsiques i que seria la base que subjau al concepte de pobresa, sinó que també es tracta de l'accés als drets bàsics, es tracta de la justícia, dels drets socials i tots els drets de la ciutadania” (Martínez ,1997: 278-285).

D'altra banda, “l'exclusió social es refereix a la incapacitat de beneficiar-se dels drets socials, per a respondre a les obligacions i el risc de quedar relegats als rangs dels que viuen dels beneficis socials i l'estigmatització” (Martínez, 1997: 282).

El que queda clar és que les polítiques d'habitatge dels governs de les democràcies occidentals exclouen a una part de la població i que la ciutat està governada per la tendència del mercat. Això produeix la pobresa, que limita l'accés a l'habitatge, al mercat de treball i, en definitiva, la integració social (Marcuse, 1993).

Joan Vilagrosa utilitza el concepte de “segregació social urbana” com una idea articuladora que permet entendre el sorgiment de bosses de pobresa i marginalitat localitzades en àrees i barris de les ciutats (Vilagrosa, 1995).

Una de les característiques de les ciutats europees de tradició migratòria és la segregació residencial, on hi ha dos tipus de segregació, social i ètnica. Social perquè segrega a les poblacions de més baixos ingressos, ètnica perquè la societat receptora tracta de manera diferent i desigual als diversos col·lectius. És a dir, es tracta d'una segregació o exclusió de classe amb components ètnics.

La precària situació de la població immigrada a l'Estat espanyol fa que hagen d'optar per viure a barris marginals i degradats, i això també repercuteix en tots els aspectes de la seua vida, en la integració del col·lectiu immigrant (treball, habitatge, xarxes socials...). És un cercle viciós. Viure a un barri marginal implica un impediment en l'accés al mercat laboral (quan els contractadors veuen on viu) i en la integració social en general, ja que redueix i determina les relacions socials. Dos exemples clars serien el cas de El Ejido (Almeria) i el parque Ansaldo, a Sant Joan d'Alacant.

Quan els immigrants consideren la possibilitat de reagrupar a la família, l'actual legislació els obliga a buscar un habitatge digne. En aquest moment és quan es fan més palpables els factors de discriminació de tipus econòmic i ètnic que dificulten l'accés a determinades zones residencials i habitatges. Doncs al mercat immobiliari es produeix la discriminació i el rebuig cap a determinades minories ètniques, tant les immobiliàries, com els constructors i propietaris es neguen a llogar o vendre habitatges a la població immigrada (Callejón, Casado i Castillo, 2004).

Els immigrants que decideixen comprar un habitatge, o simplement llogar-lo, han de fer front a tota una sèrie de problemes. Entre els obstacles destaca també la poca capacitat d'endeutament de les famílies, ja que la discriminació laboral que sofreix aquest col·lectiu els obliga a treballar en els pitjors llocs de treball cobrant, en molts casos, per baix dels convenis estipulats. Açò fa que solament puguin accedir a un mercat secundari de l'habitatge (Callejón, Casado i Castillo, 2004).

Així, les zones on els immigrants poden trobar un habitatge estan bastant restringides, allò més habitual és que acaben residint als barris més exclosos i a les àrees més segregades de les ciutats (Callejón, Casado i Castillo, 2004).

L'amuntegament, els alts nivells d'infrahabitatge i la dificultat per a accedir a un habitatge digne són els trets de la qüestió residencial que caracteritzen als més de dos milions d'immigrants que han arribat a l'Estat espanyol en l'última dècada (Strohmayer, Carrasquilla, Castellanos, García, López i Pedreño, 2004).

Però, a més a més, la complicitat de la població autòctona hi és evident. Especulen demanant lloguers abusius per habitatges que es troben en condicions inhumanes i amb l'amuntegament obtenen més beneficis. Crida l'atenció el fet que no hi hagen inspeccions de la banda de les institucions públiques que garanteixen la salubritat i unes mínimes condicions higièniques (Solé, 1997).

L'ús i les característiques de l'hàbitat ocupen un lloc central per a la població immigrada a l'hora d'adaptar-se al nou entorn. Si els criteris personals que duen als immigrants a considerar habitables determinades condicions de residència varien segons la cultura i la trajectòria personal, l'estabilitat residencial (junt amb l'econòmica i legal) resulta imprescindible per a la seua integració social (Labrador i Merino, 2002).

Per tant, l'estudi de les diferències culturals en l'ús de l'espai hauria de ser objecte d'investigació ja que l'habitatge és un dels pilars bàsics de la integració dels immigrants. No solament perquè la segregació residencial és un dels seus obstacles (amuntegament o condicions materials) sinó perquè la integració també significa comprendre l'ús cultural que cada col·lectiu fa de l'habitatge. Açò facilitaria la comprensió i solució de conflictes i desconfiances generades entre els veïns autòctons causades per l'ús de l'espai d'alguns col·lectius (Labrador i Merino, 2002).

2. Moviments migratoris a la ciutat d'Alacant (1950-2005).

El País Valencià és considerat econòmicament industrialitzat i dinàmic, destacant l'agricultura (exportacions) i el sector turístic (hostaleria, construcció, servei domèstic...). També és important la situació geogràfica: forma part de l'eix mediterrani i connecta amb altres països d'Àfrica i Europa.

Tant a l'Estat espanyol com al País Valencià la quantitat de població estrangera ha anat creixent de forma continua i progressiva al llarg de les últimes dècades. En canvi, al País Valencià les dades oficials no reflecten aquest creixement perquè el període que va de 1989 a 1998 coincideix amb una política de contingents regressiva, que impedia a molts immigrants regularitzar la seua estada i que creà una important bossa d'immigrants sense papers. És a partir dels anys 1999 i 2000 quan s'observen increments importants de població estrangera a les estadístiques oficials, coincidint amb els processos de regularització que es dugueren a terme (Gómez, 2003).

Pel que fa als trets productius de la província d'Alacant, podem destacar la importància de la itjana i petita empresa, l'important volum d'economia submergida vinculada a la immigració i mà d'obra poc qualificada i temporal.

El País Valencià és la tercera comunitat autònoma en número de població estrangera i la província d'Alacant ocupa el tercer lloc a nivell estatal (segons les dades del Padró municipal d'habitants de 2005 de l'Institut Nacional d'Estadística), reuneix el 43,2 % de població immigrada (València el 41,9 %, Castelló el 14,9 %) i el 19,7 % de població immigrada "sense papers" (València el 63,2 %, Castelló el 17 %) del País Valencià, segons les dades del Padró municipal d'habitants i les estadístiques sobre població estrangera amb permís de residència en vigor de 2004 de l'Institut Valencià d'Estadística (es una estimació perquè hi haurà població immigrada "sense papers" no empadronada). Tot açò destaca la importància d'Alacant en l'estudi de la immigració no comunitària tant a l'àmbit autonòmic com estatal i europeu

Els moviments migratoris a la província d'Alacant han seguit durant les últimes dècades tres direccions diferents: a mitjans de la dècada dels cinquanta l'emigració és interior i va del camp a la ciutat, dirigida a altres regions de l'Estat espanyol (Valero, 1992).

Entre 1900 i 1986 a la província d'Alacant es produeix un important creixement de població, que incrementa la densitat de població i la població urbana, i la concentració de població al litoral en detriment de les comarques interiors (Conselleria d'Economia i Hisenda, 1988).

Des de 1955 fins 1981 hi ha una autèntica allau migratoria procedent de les regions de la meitat sud peninsular, atraguda per un doble i intens desenvolupament econòmic: el dels nuclis industrials, centrats en la vall del Vinalopó i l'Alcoià, i el del sector turístic, a la franja litoral. Es tracta d'una immigració jove, natalista, amb baixa instrucció i laboralment poc qualificada que provocà un notable "rejoveniment" no únicament pels efectius que dugueren, sinó també per l'alta natalitat que mantingueren durant les dècades de 1960 i 1970 (Valero, 1992).

Els anys vuitanta el model migratori a la província ve motivat exclusivament pel desenvolupament del turisme litoral. En aquesta etapa els censos municipals de la franja costera alacantina continua experimentant notables increments, arribant a ser superiors al 3% anual. Però creixen solament per l'efecte de les arribades; els nouvinguts des d'altres regions de l'Estat espanyol ja no procedeixen majoritàriament de les regions natalistes del sud, sinó de Madrid i de la meitat nord peninsular i són adults o jubilats. En canvi, la nota més distintiva durant la dècada dels vuitanta són els arribats des de l'exterior, entre els que es distingeixen tres grups diferents (Valero, 1992).

El primer grup es tracta de retornats espanyols; el segon col·lectiu, molt més nombrós, són els estrangers procedents d'Europa occidental amb una alta proporció de jubilats; i, finalment, el tercer grup està format per immigrants procedents de països del "Tercer Món", especialment llatinoamericans, magrebís i d'alguns països subsaharians (Valero, 1992).

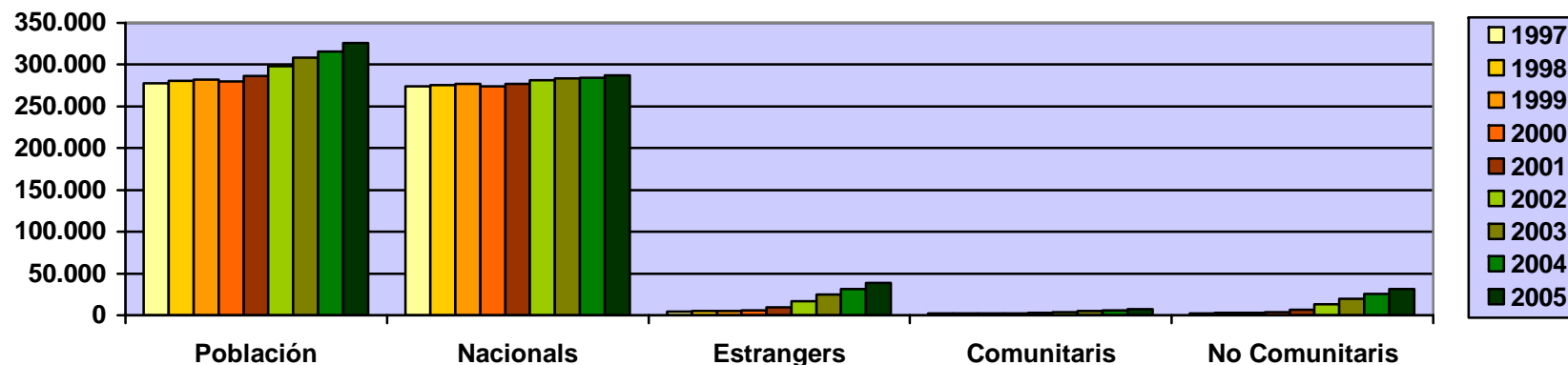
Cal tenir en compte que a Alacant la immigració europea sempre ha segut important, però no es pot considerar immigració econòmica, es tracta més bé de jubilats o professionals qualificats, majoritàriament.

Taula 1 Evolució de la població a la ciutat d'Alacant 1997-2005.

	Població Total	%	Nacionals	%	Taxa de Creixement	Estrangers								
						Comunitaris	%	Taxa de Creixement	No Comunitaris	%	Tasa de Crecimiento	Total Població	%	Taxa de Creixement
1997	277.951	100	273.657	98,4		1.978	0,7		2.316	0,8		4.294	1,5	-
1998	280.445	100	275.578	98,3	-0,1	2.171	0,8	0,1	2.696	0,9	0,1	4.867	1,7	0,2
1999	282.012	100	276.617	98,1	-0,2	2.358	0,8	0	3.037	1,1	0,2	5.395	1,9	0,2
2000	279.811	100	273.742	97,8	-0,3	2.525	0,9	0,1	3.544	1,3	0,2	6.069	2,2	0,3
2001	286.176	100	276.851	96,7	-1,1	3.040	1,1	0,2	6.285	2,2	0,9	9.325	3,2	1
2002	298.144	100	281.123	94,3	-2,4	4.005	1,3	0,2	13.016	4,4	2,2	17.021	5,7	2,5
2003	308.195	100	283.445	91,9	-2,4	4.967	1,6	0,3	19.783	6,4	2	24.750	8,0	2,3
2004	315.818	100	284.390	90,0	-1,9	5.882	1,9	0,3	25.546	8,1	1,7	31.428	9,9	1,9
2005	325.797	100	287.361	88,2	-1,8	7.014	2,1	0,2	31.422	9,6	1,5	38.436	11,8	1,9

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Padró municipal d'habitants de 2005.

Gràfic 1 Evolució de la població a la ciutat d'Alacant 1997-2005.

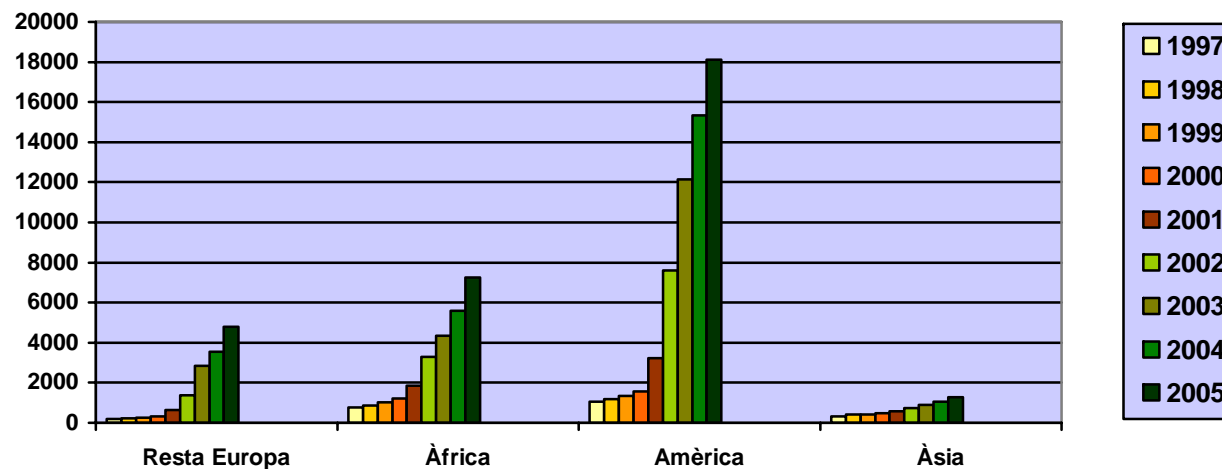

Taula 2 Evolució de la població estrangera no comunitària per continent de procedència a la ciutat d'Alacant 1997-2005.

	Total	Resta Europa	%	Taxa de Creixement	Àfrica	%	Taxa de Creixement	Amèrica	%	Taxa de Creixement	Àsia	%	Taxa de Creixement
1997	2.316	199	8,6		752	31,5		1.041	44,9		324	14	
1998	2.696	233	8,6	0	864	32,0	0,5	1.196	44,4	-0,5	403	14,9	0,9
1999	3.037	240	7,9	-0,7	1.025	33,7	1,7	1.342	44,2	-0,2	430	14,1	-0,8
2000	3.544	307	8,7	0,8	1.206	34,0	0,3	1.564	44,1	-0,1	467	13,2	-0,9
2001	6.285	643	10,2	1,5	1.864	29,6	-4,4	3.217	51,2	7,1	561	8,9	-4,3
2002	13.016	1.367	10,5	0,3	3.290	25,3	-4,3	7.618	58,5	7,3	741	5,7	-3,2
2003	19.783	2.834	14,3	3,8	4.356	22,0	-3,3	12.138	61,3	2,8	899	4,5	-1,2
2004	25.546	3.553	13,9	-0,4	5.594	21,9	-0,1	15.347	60,1	-1,2	1.052	4,1	-0,4
2005	31.422	4.777	15,2	1,3	7.238	23,0	1,1	18.117	57,6	-2,5	1.290	4,1	0

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Padró municipal d'habitants de 2005.

Gràfic 2 Evolució de la població estrangera no comunitària per continent de procedència a la ciutat d'Alacant 1997-2005.

Pel que fa a l'evolució de la població a la ciutat d'Alacant, mentre que la població nacional creix de manera molt moderada (taxa de creixement negativa), la població estrangera augmenta de manera progressiva, sobretot, a partir del 2001 a les estadístiques oficials. En aquest augment afecten de manera considerable els processos de regularització i de reagrupació familiar.

Aquest creixement és més pronunciat en la població estrangera no comunitària que en la comunitària, el 2005 el 81,8% de la població estrangera no és comunitària mentre el 18,2% es tracta de població comunitària.

El 2005 la població estrangera comunitària representa el 2,1% de la població total. Mentre que l'extracomunitària representa el 9,6% de la població de la ciutat.

En l'evolució de la població estrangera no comunitària segons continent i país de procedència destaca l'increment del col·lectiu llatinoamericà, africà i d'Europa de l'est. El col·lectiu llatinoamericà augmenta considerablement i de manera sobtosa a partir de 2001, com a conseqüència de les crisis econòmiques i polítiques de Colòmbia, Equador i l'Argentina. En canvi, el col·lectiu africà i d'Europa de l'est augmenta de manera més moderada.

Taula 3 Principals continents i països de procedència de la població immigrada no comunitària a la ciutat d'Alacant 2005.

Continent	%	País 1	%	País 2	%	País 3	%
Llatinoamèrica	57,6	Colòmbia	15,6	Equador	15,1	L'Argentina	13,4
Àfrica	23	El Marroc	8,8	Algèria	8,5	Senegal	1,5
Europa de l'est	15,2	Romania	5,0	Rússia	3,2	Ucraïna	2,6
Àsia	4,1	La Xina	2,1	Filipines	0,3	-	-

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Padró municipal d'habitants de 2005.

El col·lectiu llatinoamericà representa el 57,6% dels estrangers no comunitaris, sent els països de procedència més importants: Colòmbia (15,6%), Equador (15,1%) i l'Argentina (13,4%).

El col·lectiu africà representa el 23% de la població estrangera no comunitària, els països de procedència més importants són: el Marroc (8,8%), Algèria (8,5%) i Senegal (1,5%).

El col·lectiu procedent d'Europa de l'est representa el 15,2% de la població estrangera no comunitària, els països més importants són: Romania (5%), Rússia (3,2%) i Ucraïna (2,6%).

Finalment, el col·lectiu asiàtic representa el 4,1% de la població estrangera no comunitària, sent els països de procedència més importants: la Xina (2,1%) i Filipines (0,3%).

Cal tenir en compte l'existència d'una important bossa de persones immigrades sense papers que no es comptabilitzen a les estadístiques oficials i encara que es facen aproximacions, és molt difícil saber la quantitat exacta de persones que es troben en aquesta situació.

3. Perfil socioeconòmic de la població immigrada no comunitària a la ciutat d'Alacant (2001-2006).¹

El perfil socioeconòmic de l'estranger no comunitari a Alacant s'extrau a partir dels següents indicadors: continent i país d'origen, edat, sexe, estat civil, nivell d'estudis, règim d'activitat, estructura de la llar i any d'arribada a l'Estat espanyol, el País Valencià i Alacant ciutat.

- El continent i país de procedència s'especifica en l'apartat anterior.
- La majoria de la població estrangera és jove, el 52,5% té entre 20 i 35 anys. A més a més, la gran majoria de població estrangera està en edat productiva, el 78,3% té entre 20 i 65 anys (Padró municipal d'habitants 2005).
- Destaca el fet que la immigració ha seguit sempre majoritàriament masculina, malgrat que segons les dades de 2005 aquesta diferència s'ha reduït fins un 4,4% més d'homes al col·lectiu estranger extracomunitari (52,2% homes, 47,8% dones). Però hi ha una gran diferència segons la nacionalitat, en el cas dels col·lectius procedents de Llatinoamèrica i Europa de l'est no hi ha molta diferència en el número d'homes i dones i inclòs alguns col·lectius són majoritàriament femenins, destacant els col·lectius procedents de Colòmbia, Rússia i Filipines. En canvi, el col·lectiu africà és majoritàriament masculí, però també hi ha diferències segons el país de procedència on destaquen els col·lectius procedents d'Algeria i Senegal. Pel que fa a la població nacional és majoritàriament femenina, mentre la població masculina representa el 48,2%, la femenina suposa el 51,8% de la població nacional.

Taula 4 Població estrangera no comunitària segons sexe i país de procedència (col·lectius més representatius) a la ciutat d'Alacant 2005.

País de procedència	Homes	Dones	Total	Homes %	Dones %
Colòmbia	2.158	2.748	4.906	44	56
Equador	2.294	2.455	4.749	48,3	51,7
Argentina	2.174	2.034	4.208	51,7	48,3
Marroc	1.715	1.060	2.775	61,8	38,2
Algeria	1.851	832	2.683	69	31
Senegal	412	54	466	88,4	11,6
Romania	784	797	1.581	49,6	50,4
Rússia	375	625	1.000	37,5	62,5
Ucraïna	399	436	835	47,8	52,2
Xina	377	294	671	56,2	43,8
Filipines	38	52	90	42,2	57,8

Font: Elaboració pròpia a partir del Padró municipal d'habitants de 2005.

¹ La informació que no s'especifica les dades s'han obtingut del Cens de població i habitatges de 2001 de l'INE.

- Respecte a l'estat civil, la majoria de la població estrangera no comunitària és soltera, un 54,04%, el 37,66% està casada i hi ha poca població vidua, separada i divorciada.
- En allò referent al nivell d'estudis no podem parlar d'un col·lectiu qualificat ja que la gran majoria, el 69,8% té estudis de primer grau. A més a més, el 14,8% no té estudis i el 3,5% són analfabets. El fet que la gran majoria de la població estrangera tinga estudis bàsics, i hi haja un important volum de població sense estudis pot explicar-se perquè la gran majoria procedeix de països no comunitaris. És a dir, de països pobres amb escasos recursos i/o crisis econòmiques i polítiques (Colòmbia, Equador, Argentina, Marroc, Algeria, Senegal, Romania). Però també cal tenir en compte que, malgrat que es tracte d'una minoria, també emigren persones amb nivells d'estudis mitjans i superiors (10,8%) que generalment ocupen llocs de treball el nivell de formació del qual és inferior al que té al seu país d'origen. A més a més, també pot influir el fet que la legislació espanyola posa molts obstacles a l'hora de convalidar estudis de països no comunitaris. Altre fet fonamental és la manca de polítiques d'acollida integrals i efectives, que afavorisquen el coneixement de l'idioma i la formació del col·lectiu estranger.
- Respecte a l'afiliació de la població estrangera no comunitària en la Seguretat Social segons règim d'activitat, la informació està disponible a l'àmbit provincial i autonòmic, però pot servir de guia per a la ciutat d'Alacant. En primer lloc, destacar el fet que magrat l'escasa diferència en número de població estrangera entre la província de València (41,9%) i Alacant (43,2%), Alacant compta amb el major número de població immigrada afiliada a la Seguretat Social, un 42,8% mentre València té un 41,3%. Açò explicaria el fet que la província de València tinga el major número de població immigrada "sense papers" (veure taula 6). Cal tenir en compte que les dades estadístiques sempre tenen un marge d'error yide temporalitat, pel que serveixen per a poder observar tendències o trets molt generals.

A l'àmbit autonòmic destaca el fet que mentre la població immigrada comunitària majoritàriament està afiliada al Règim general i d'Autònoms, la població immigrada no comunitària està afiliada principalment al Règim General, Agrari i de la Llar respectivament (veure taula 5).

Taula 5 Afiliats estrangers en la Seguretat Social segons règim d'activitat al País Valencià, juliol de 2006.

Règim d'activitat	General	%	Autònoms	%	Agrari	%	Mar	%	Llar	%	Total
Països UE	30.338	63,7	15.779	33,1	1.208	2,5	22	0,1	254	0,5	47.601
Països fora UE	125.593	70,5	9.926	5,6	17.796	10	415	0,2	24.491	13,7	178.221
Total	155.931	69,1	125.705	55,7	19.004	8,4	437	0,2	24.745	10,9	225.822

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades estadístiques de l'Institut Nacional de la Seguretat Social.

Taula 6 Afiliats estrangers en la Seguretat Social segons règim d'activitat per províncies al País Valencià, juliol de 2006.

Règim d'activitat	General	%	Autònom	%	Agrari	%	Mar	%	Llar	%	Total	%
Alacant	65.571	66,7	16.265	16,6	7.650	7,8	210	0,2	8.542	8,7	98.238	42,8
Castellón	28.737	78,8	2.193	6,0	1.692	4,6	185	0,5	3.659	10,0	36.466	15,9
Valeència	64.125	67,5	7.197	7,6	10.538	11,1	32	0,03	13.053	13,7	94.945	41,3
Total	158.433	68,9	25.655	11,2	19.880	8,6	427	0,2	25.254	10,9	229.649	100

Font: Elaboració pròpia a partir de les estadístiques de l'Institut Nacional de la Seguretat Social.

A l'àmbit provincial, a Alacant destaca el número de població estrangera afiliada al Règim General i d'Autònoms; a Castelló al Règim General i de la Llar; i, a València al Règim General, de la Llar i Agrari, respectivament (veure taula 4).

Aquestes dades evidencien la segregació del col·lectiu estranger no comunitari al mercat de treball, en aquells sectors productius amb pitjors condicions laborals com són: la construcció, hostaleria, agricultura i servei domèstic.

- Segons l'estructura de la llar, és a dir, el número de persones que viuen, destaca el fet que el 29,53% de la població viu a llars de 5 o més adults amb menors o sense; el 12,63% són llars de 2 adults, amb menors o sense, i el 10,58% són llars de 4 adults, amb menors o sense. El 40,11% de la població estrangera no comunitària viu a llars de 4-5 adults o més, amb menors o sense. Aquesta dada és molt significativa perquè evidencia l'amuntegament a l'habitatge que sofreix el col·lectiu immigrant.
- Si observem el col·lectiu immigrant per any d'arribada l'Estat espanyol, el País Valencià i la ciutat d'Alacant, entre 2001 i 1999 el 57,98% de la immigració no comunitària arriba a Alacant, el 57,02%, al País Valencià, i el 52,34%, a l'Estat espanyol. Entre 1998 i 1996 arriben a Alacant el 13,97%, al País Valencià, el 13,90%, i a l'Estat espanyol, el 14,43%. Fins 1995 arriben el 28,02% a Alacant, el 29,08%, al País Valencià, i el 26,85%, a l'Estat espanyol. És a dir, podem parlar de població immigrada assentada i arrelada, ja que la majoria viu a la ciutat fa 4 o 5 anys (57,98%).

4. Distribució residencial de la població immigrada extracomunitària a la ciutat d'Alacant.

Pel que fa a la distribució del col·lectiu immigrant a la ciutat d'Alacant, podem dir que malgrat que la majoria de població immigrada viu a barris marginals i degradats, també es distribueix per la resta de barris sobretot, des de el centre cap a la perifèria nord-est de la ciutat. Ja que la majoria de barris tenen com a primera procedència immigrants d'Amèrica del sud o d'Àfrica, concretament de Colòmbia, Equador, l'Argentina, el Marroc i Algèria, la qual cosa significa que es tracta clarament d'immigrants econòmics majoritàriament.

A més a més, el que s'ha produït a Alacant, en general, és que tots o quasi tots els barris tenen carrers o zones ben diferenciades el que fa a població, activitat, equipaments urbans i estat paisajístic. És a dir, que a un mateix barri pot hi haure una zona marginal i altra d'un nivell socioeconòmic superior, amb pronunciades diferències depenent del

barri que es tracte. Aquest fet seria més clar als barris cèntrics d'Alacant com el Barri Vell.

Les dades donen a conèixer la importància de la immigració econòmica a la ciutat, població assentada en gran mesura. Però no es tracta d'una població homogènia, sinó que hi ha una gran diversitat de nacionalitats i cultures, situacions i circumstàncies d'emigració, aquesta heterogeneïtat complica l'anàlisi i la gestió de la diversitat cultural.

Com a conclusió podem dir que hi ha una clara concentració de població immigrada a determinats barris marginals i zones molt degradades, ja que el barri de la ciutat que concentra major número de població estrangera es tracta de Mare de Déu del Remei i destaca, en tercer lloc Joan XXIII. Però també hi ha una dispersió residencial de la població immigrada no comunitària a la ciutat, doncs el segon barri amb major número de població estrangera extracomunitària és Carolines Altes, situat entre la perifèria i el centre, on pot influir el fet de que els barris tenen zones ben diferenciades i que hi ha diversitat dintre de dit col·lectiu pel que fa a l'estatus econòmic i social (Padró municipal d'habitants 2005).

Mare de Déu del Remei és un barri obrer, situat a la perifèria i és el tercer barri que concentra més població a la ciutat. Hi ha un clar efecte de substitució entre població nacional i estrangera. Mentre la població nacional se'n va del barri a causa del deteriorament dels equipaments urbans, la delinqüència i els processos de mobilitat social ascendent, hi ha una important concentració residencial de població estrangera no comunitària, ja que els habitatges són més asequibles.

L'evolució del flux migratori al barri segueix les pautes generals de la ciutat. El creixement del flux migratori comença a ser notable a partir de 2001, augmentant molt més la població estrangera no comunitària que la comunitària. Mentre la població nacional disminueix de manera progressiva i moderada (veure taula 7), aquesta pauta seria característica de dit barri.

Al barri resideixen persones empadronades de 61 països extracomunitaris diferents, la població estrangera no comunitària representa el 20,9% de la població del barri i el 7,4% de la població estrangera extracomunitària que resideix a la ciutat.

Pel que fa als col·lectius més representatius són: el d'Equador que suposa el 25,3% de la població estrangera extracomunitària del barri, el del Marroc el 16,4%, el de Colòmbia el 10,7%, el d'Algèria el 8,4% i el de Nigèria el 6,1%.

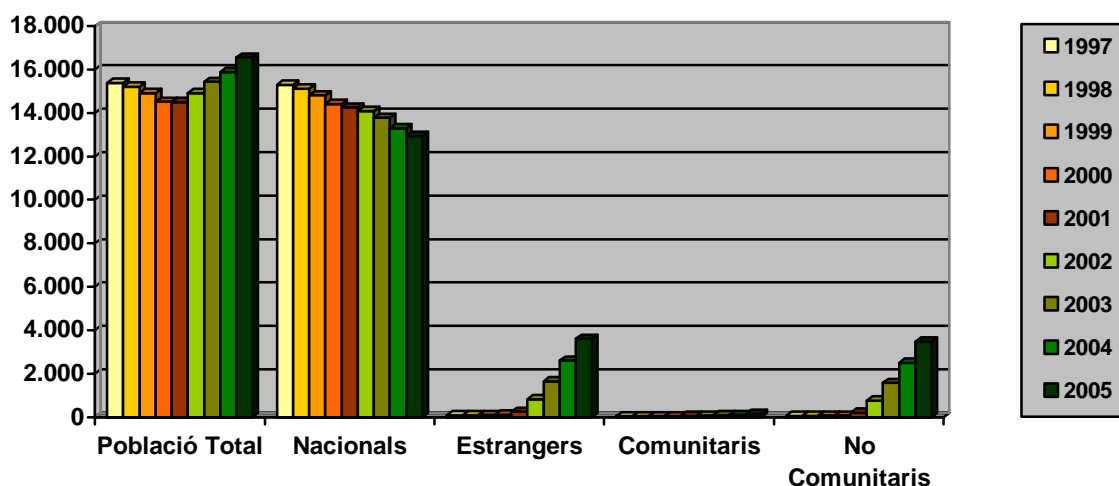
Al barri conviuen quatre col·lectius: el nacional, l'europeu, l'extracomunitari i el gitano. Aquestes diferenciacions resulten útils a l'hora de gestionar la diversitat cultural.

Taula 7 Evolució de la població al barri Mare de Déu del Remei d'Alacant 1997-2005.

	Població Total Ciutat	%	Población Total Barri	%	Nacionals	%	Estrangers	%	Comunitaris	%	No Comunitaris	%
1997	277.951	100	15.381	5,5	15.302	99,5	79	0,5	30	0,2	49	0,3
1998	280.445	100	15.200	5,4	15.115	99,4	85	0,6	32	0,2	53	0,3
1999	282.012	100	14.908	5,3	14.808	99,3	100	0,7	39	0,3	61	0,4
2000	279.811	100	14.515	5,2	14.410	99,3	105	0,7	35	0,2	70	0,4
2001	286.176	100	14.493	5,1	14.252	98,3	241	1,7	44	0,3	197	1,4
2002	298.144	100	14.907	5,0	14.090	94,5	817	5,5	63	0,4	754	5,0
2003	308.195	100	15.431	5,0	13.781	89,3	1.650	10,7	85	0,6	1.565	10,3
2004	315.818	100	15.883	5,0	13.287	83,7	2.596	16,3	97	0,6	2.499	15,8
2005	325.797	100	16.549	5,1	12.938	78,2	3.611	21,8	142	0,9	3.469	20,9

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Padró municipal d'habitants de 2005.

Gràfic 3 Evolució de la població al barri Mare de Déu del Remei d'Alacant 1997-2005.

5. Tipologia de l'habitatge.

Per a extraure la tipologia de l'habitatge de la població estrangera no comunitària a la ciutat d'Alacant, tindrem en compte una sèrie d'indicadors (aquells on s'observa una clara diferència entre població estrangera no comunitària i població nacional, també aquells considerats de necessitat bàsica) a partir de les dades del Cens de població i habitatges de 2001 de l'Institut Nacional d'Estadística.

La majoria de la població estrangera no comunitària resideix al seu habitatge 4 o 5 anys (entre 1999-2001) un 67,45%, la resta resideix al seu habitatge més anys. Aquestes dades reflecteixen l'assentament de bona part de la població immigrada a la ciutat, ja que tene habitatge permanent des de fa uns anys.

Pel que fa al règim de pertinença de l'habitatge, el 58,81% de la població immigrada resideix a un habitatge de lloguer, el 38,04% és propietària i el 2% resideix a un habitatge cedit gratuïtament per l'empresa o altre tipus d'habitatge. En canvi, la resta de la població (nacionals i comunitaris), un 85,64% és propietària, un 11,48% viu de

lloguer i un 1,88% resideix a un habitatge cedit gratuïtament. Destaca el diferencial en l'accès a la propietat de l'habitatge entre població immigrada i la població nacional i comunitària.

L'estat de l'edifici on resideix la població estrangera no comunitària es pot considerar majoritàriament bo: el 76,97% considera que l'estat de l'edifici on resideix és bo, el 16,05% deficient, el 4,51% dolent i el 1,735 ruinós. Un 22,29% de la població estrangera no comunitària considera que l'estat de l'edifici on resideix no és bo. A més a més, el percentatge de població nacional i comunitària que considera que l'estat de l'edifici de residència és bo és bastant superior, amb una diferència entre població immigrada i nacional i comunitària del 5,81%.

La majoria de la població immigrada no comunitària disposa d'aigua corrent a l'habitatge (98,85%) majoritàriament del subministre públic, excepte l'1,15%. Igual que disposa d'evacuació d'aigües residuals, la gran majoria disposa excepte l'1,10%.

Respecte a la dimensió de l'habitatge, és a dir, el número de persones que hi viuen, un 46,13% viu amb 2,3 o 4 persones; un 26% viu amb 5 o 6 persones, un 11,45% viu amb 7 o 8 persones i un 10,16% viu amb 9, 10 o més persones. Aquestes dades reflecten l'amuntegament que sofreix el col·lectiu estranger no comunitari a l'habitatge a la ciutat.

També la gran majoria disposa de línia telefònica a l'habitatge (91,31%), excepte el 8,64%.

En allò referent a l'accessibilitat del barri, la gran majoria de població immigrada no comunitària viu a barris poc accessibles, un 79,07%; en canvi, un 20,18% viu a barris accessibles. La diferència respecte a la resta de la població (nacionals i comunitaris) és important, ja que baixa a un 4,54% la població que viu a barris poc accessibles. La poca accessibilitat dels barris on viu dit col·lectiu està causada pel fet que generalment viuen a barris perifèrics marginals allunyats del centre.

La majoria de la població immigrada no comunitària viu a habitatges entre la tercera i la quarta planta, un 52,42%, i sense ascensor, el 58,20% no disposa d'ascensor. Aquest indicador reflecta el fet que el col·lectiu estranger no comunitari resideix als habitatges més antics.

També la majoria disposa de porter automàtic (77,59%), però destaca que el 13,89% no en tinga, la qual cosa indica que els edificis on resideix la població estrangera no comunitària no mantenen les instal·lacions i estan descuidats, a més a més de ser antics.

Finalment, la gran majoria de la població immigrada no comunitària que resideix a Alacant ciutat no disposa de gas (75,94%), ni aigua calenta central (87,17%), ni garatge (95,36%). Destacant la diferència entre població immigrada i la població nacional i comunitària. Aquests indicadors donen a conèixer el fet que els habitatges on resideix dit col·lectiu solen ser antics, estar descuidats i solen ser habitatges populars.

6. Principals impediments en l'accès a l'habitatge.²

Els agents immobiliaris entrevistats reconeixen la situació d'inferioritat del col·lectiu immigrant no comunitari al mercat immobiliari. Les causes són fonamentalment la manca de financiació sense aval de molts bancs, exigències molt rígides per a finançar-los (com a mínim un any de vida laboral, contracte fix, aval) i el cobrament d'elevats interessos.

L'accès a l'habitatge el determina el nivell econòmic de la persona, existeixen diferents situacions dintre del col·lectiu immigrant, però en general estan en desavantatge perquè comparteixen d'una situació econòmica inferior, sobretot a causa de la segregació laboral. Açò fa que compren o lloguen habitatges a barris marginals i a la quarta o cinquena planta sense ascensor perquè són més assequibles.

La directora de Càritas ressalta la manca de garantia (treball fix) i recursos econòmics com els principals obstacles per a accedir a un habitatge al col·lectiu immigrant a la ciutat. Reconeix que el fet d'aconseguir un habitatge digne és un greu problema per a dit col·lectiu, sobre tot per manca d'un treball estable i d'una nòmina (economia submergida). A més a més, molt pocs immigrants compren habitatges i els que ho fan es tracta d'habitatges situats a barris marginals com Mare de Déu del Remei o Joan XXIII. Pel que fa al lloguer, els arrendataris demanen fins a tres mesos de fiança i molta gent no vol llogar habitatges a persones immigrades. Tot això provoca que el col·lectiu estranger no comunitari visca en unes condicions d'habitabilitat més precàries que la resta de la població.

La treballadora social de la creu Roja destaca la situació legal com el primer obstacle per a poder accedir a un habitatge digne, a més de la fiança, l'elevat preu de l'habitatge i el rebuig de la població autòctona cap al col·lectiu immigrant, sobre tot cap aquelles nacionalitats més llunyanes a l'àmbit cultural, idiomàtic i de religió.

Per a la treballadora social d'Alacant Acull els principals obstacles són els problemes econòmics, la manca de documentació, l'abús en el preu dels lloguers, la manca de confiança de la població autòctona, l'amuntegament i la manca d'habitatge de lloguer. Destaca que la majoria de la població immigrada que viu a la ciutat té un habitatge digne, els que viuen sense unes mínimes condicions de salubritat són els "sense papers", ja que no tenen accés al mercat immobiliari.

En canvi, el representant de la Coordinadora d'Associacions d'Immigrants i AIMA, destaca la discriminació que sofreix el col·lectiu immigrant, que provoca la segregació a determinats barris per a immigrants i gitanos, tancant-se les diferents comunitats sense cap o escàs contacte amb la resta de la població, ja que el rebuig es converteix en mutu. Majoritàriament viuen a zones molt degradades i barris marginals, aïllats dels autòctons de classe mitjana.

Per a Hicham la població autòctona no està preparada per acceptar a l'altre, contràriament a la situació d'altres països europeus. Hi ha una manca de voluntat per a entendre i escoltar al col·lectiu immigrant tant de la banda de l'Administració Pública com de la població en general. A més a més, denuncia la manca de respecte cap a la religió musulmana i els seus practicants, i el rebuig i la desatenció de l'Administració

² Informació obtinguda a partir de les entrevistes realitzades a: dos agents immobiliaris, un membre de la Coordinadora de les associacions de immigrants i AIMA, la treballadora social de la Cruz Roja, la treballadora social de Alicante Acoge, la directora de Caritas i onze persones immigrades segons el perfil socioeconòmic extraït. Entrevistes realitzades entre maig i juny de 2005.

Pública en general (Ajuntament, Oficines d'Estrangeria, Cosos Policials, Servef, Tràfic, Hospitals i Centres de Salut, Seguretat Social...).

Les persones immigrades entrevistades es queixen sobre tot del tracte discriminatori i racista al treball i els espais públics (transport públic, el carrer). La discriminació laboral dificulta l'accès a l'habitatge a causa de la manca de contractes legals (economia submergida) o l'incompliment dels mateixos, contractes temporals i nòmimes baixes (solen cobrar una part que es no es declara). A més a més, la manca d'aval i financiació és un obstacle a l'hora de comprar un habitatge. Pel que fa al lloguer, demanen dos o tres mesos de fiança que després moltes vegades no tornen.

En general les persones immigrades entrevistades es queixen dels preus abusius, de l'infrahabitatge dels "sense papers" (amuntegament, manca d'higiene i equipaments bàsics), estafes immobiliàries (comissions abusives, sobrament de despeses corresponents a les entitats financeres o intent d'estafa en els documents), el rebuig de la població autòctona, la segregació a les zones marginals i degradades de la ciutat, manca d'atenció i maltracte de l'Administració Pública, manca d'informació i regulació de l'Administració Pública per a evitar els abusos i manca d'ajudes.

La majoria de les persones immigrades entrevistades reconeixen que hi ha una clara diferència entre l'habitatge de la població autòctona i la immigrada, en el sentit que la població autòctona viu en millors barris i habitatges més nous. Cap persona entrevistada és propietària d'un habitatge de nova construcció ni ha rebut cap tipus d'ajuda de l'Administració Pública. La totalitat dels entrevistats que són propietaris d'un habitatge, es tracta d'habitatges vells que necessiten reformes, però cal tenir en compte que hi ha diferències pel que fa a les condicions d'habitabilitat dels habitatges.

Cal assenyalar l'existència d'un major rebuig cap al col·lectiu musulmà a causa de les diferències religioses i culturals. A més a més, de la manca de garanties a la pràctica del respecte dels drets humans de les persones immigrades en general, sent víctimes de nombrosos abusos de la banda d'empresaris o contractadors, bancs i financeres, immobiliàries i arrendataris. A més a més, una dada molt significativa és que la totalitat de les persones immigrades entrevistades afirmen tenir una bona relació amb els veïns, en canvi, afirmen igualment que la població autòctona no s'esforça per mantenir una bona convivència.

7. Bibliografia

ALABART Anna, LÓPEZ Cristina, VILÀ Gemma, GAVALDÀ Jordi, *Dinámicas residenciales, solidaridad familiar y ciudadanía en la ciudad dispersa: La región metropolitana de Barcelona como ejemplo*, VIII Congreso de Sociología, Alicante 2004.

CALLEJÓN David, CASADO Aurora, CASTILLO Manuel, *Las doscientas Viviendas y el Puche: dos barriadas almerienses en proceso de exclusión*, VIII Congreso de Sociología, Alicante 2004.

CAPEL Horacio, *Los inmigrantes en la ciudad. Crecimiento económico, innovación y conflicto social*", Debate de Barcelona II: Ciudad e Inmigración, en Manuel Delgado (ed.) Urbanidades, Centro de Cultura Contemporánea de Barcelona 1997, pág. 83-112.

CASTELLS Manuel, *El auge de la ciudad dual: teoría social y tendencias sociales*, Alfoz, nº 90, pág. 89-102.

CONSELLERIA DE ECONOMÍA Y HACIENDA, *Evolución de la población desde 1900 hasta 1986. Municipios de la Comunidad Valenciana existentes a 1 de abril de 1986*, Generalitat Valenciana, València 1988, pág. 26-27.

DÍAZ ORUETA Fernando, *Reestructuración urbana y cambio social: la conformación de un nuevo orden espacial*, VIII Congreso de Sociología (FES), Alicante 2004.

DOMINGO Andreu, BAYONA Jordi, LÓPEZ Antonio, *Impacto demoespacial de la internacionalización de los flujos migratorios en la ciudad de Barcelona*, Migraciones, nº 16, Instituto Universitario de Estudios sobre Migraciones, Universidad Pontificia Comillas de Madrid, diciembre de 2004, pág. 181.

GÓMEZ GIL Carlos, *La inmigración en Alicante y algunas de sus paradojas: Algunas preguntas y respuestas sobre la situación de los inmigrantes*, Colección Extensión Universitaria, Universidad de Alicante 2003, pág. 34-35.

LABRADOR Jesús, MERINO Asunción, *Características y usos del hábitat que predominan entre los inmigrantes de la Comunidad Autónoma de Madrid*, Migraciones nº 11, Instituto de Estudios sobre Migraciones, Universidad Pontificia Comillas, Madrid 2002, pág. 173-222.

MARCUSE Peter, *What's so new about divided cities*, *International Journal of Urban and Regional Research*, Vol. 17, nº 3, 1993, pág. 355-364.

MARTÍNEZ VEIGA Ubaldo, *La integración social de los inmigrantes extranjeros en España*, Editorial Trotta, Fundación 1º de Mayo, Valladolid 1997, pág. 278-285.

MINGIONE Enzo, *The nex urban poverty and the underclass: introduction*, *International Journal of Urban and Regional Research*, Vol. 17, nº 3, 1993, pág. 324-326.

SOLÉ Carlota, *La integració dels immigrants en el marc urbà: beneficis per a tothom?*, Debate de Barcelona II: Ciudad e Inmigración, en Manuel Delgado (ed.) Urbanidades, Centro de Cultura Contemporánea de Barcelona 1997, pág. 39-63.

STROHMAYER Heidi, CARRASQUILLA Claudia, CASTELLANOS Mari Cruz, GARCIA Iñaki, LÓPEZ Raquel, PEDREÑO Andrés, *Desalojados del derecho a la vivienda y a la ciudad: las nuevas formas de exclusión residencial en la Región de Murcia*, VIII Congreso de Sociología (FES), Alicante 2004.

VALERO ESCANDELL José Ramón, *La inmigración extranjera en Alicante*, Instituto de Cultura Joan Gil-Albert, Diputación de Alicante 1992, pág. 9-10.

VILAGROSA IBARZ Joan, *Segregació social i pobresa urbana, La ciutat fragmentada: Grups socials, qualitat de vida i participació*, VI Semana de Estudios Urbanos en Lleida, 16-20 de octubre de 1995, pág. 75-114.

WACQUANT Loïc, *Parias urbanos. Marginalidad en la ciudad a comienzos del milenio*, Ed. Manantial, Buenos Aires 2001, pág. 123-125/186.